

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

TREBALL FINAL

Com pot esdevenir la ESS feminista

Cristina Pubill Requena

Curs acadèmic 2018/2019

Data de presentació de la memòria:

07/2019

TUTOR/A DEL TREBALL: Rosa Garcia Hernández

Resum executiu

L'objectiu d'aquest treball de final de postgrau és realitzar una radiografia de la situació de la Economia Social i Solidària (ESS) envers la perspectiva feminista a Catalunya. Aquest estudi s'ha realitzat amb una sèrie de dades extretes a través dels balanços socials públics d'un conjunt d'entitats que formen la Xarxa Economia Social (XES). A través dels resultats obtinguts, demostrem, que la ESS està reproduint el mateix model heteropatriarcal que el capitalisme. Invisibilitzant un cop més la figura femenina en la presa de decisions i de representativitat, i reproduint els tres rols del gènere femení que juga en els espais de treball, de cures i de comunitat.

La ESS segueix reproduint els rols de masculinitats en els espais de decisió i de representació. Ja és hora de veure com podem passar de la teoria a la acció, ja que malgrat la ESS té present la perspectiva feminista a la hora de dur a terme projectes, després ens trobem com en el dia a dia, aquesta visió és veu diluïda i deixa de ser un dels eixos principals d'actuació.

Resumen ejecutivo

El objetivo de este trabajo de final de postgrado es realizar una radiografía de la situación de la Economía Social y Solidaria (ESS) para con la perspectiva feminista en Cataluña. Este estudio se ha realizado con una serie de datos extraídos a través de los balances sociales públicos de un conjunto de entidades que forman la Red Economía Social (XES). A través de los resultados obtenidos, demostramos que la ESS está reproduciendo el mismo modelo heteropatriarcal que el capitalismo. Invisibilizando una vez más la figura femenina en la toma de decisiones y de representatividad, y reproduciendo los tres roles del género femenino que juega en los espacios de trabajo, de cuidados y de comunidad.

La ESS sigue reproduciendo los roles de masculinidades en los espacios de decisión y de representación. Ya es hora de ver cómo podemos pasar de la teoría a la acción, ya que a pesar de la ESS tiene presente la perspectiva feminista a la hora de llevar a cabo proyectos, después nos encontramos como en el día a día, esta visión es voz diluida y deja de ser uno de los ejes principales de actuación.

Abstract

The objective of this postgraduate final project is to analyse the situation of the Social and Solidarity Economy (ESS) towards the feminist perspective in Catalonia. This study has been carried out with a series of data extracted through the public social balance sheets of a group of entities that form the Social Economy Network (XES). Through the results obtained, we show that ESS is playing the same heteropatriarcal model than capitalism. Once more time the female figure is been invisibilize in decision making and representativeness, and reproducing the three roles of the female gender that plays in the job, familiar care and community spaces.

ESS continues to reproduce the role of masculinity in the decision and representation spaces. It is time to see how we can move from theory to action, since despite the ESS, there is a feminist perspective when it comes to carrying out projects, then we find ourselves in the day to day, this vision is diluted and It is no longer one of the main axes of action.

Índex

1 - Introducció	3
2- Obrim el cor	6

2.1 Balanç Social	6
2.2 Definició de variables i estudi	9
- 2.2.1 Estructura	9
- 2.2.1.1 - Nombre de persones sòcies no treballadores	9
- 2.2.1.2 - Nombre de persones treballadores sòcies	10
- 2.2.1.3 - Nombre de persones treballadores no sòcies	12
- 2.2.1.4 - Nombre de persones voluntàries	13
- 2.2.1.5 - Nombre de persones en formació / pràctiques	14
- 2.2.2 Participació	15
- 2.2.2.1- Nombre de persones van participar en l'elaboració del Pla de Gestió i pressupost	anual 15
- 2.2.2.2 - Nombre de persones van participar en l'aprovació del Pla de Gestió i pressupost	anual 15
- 2.2.2.3- Nombre de persones que van participar en l'assemblea anual ordinària de l'entitat del darrer exercici	16
- 2.2.3 Responsabilitat vs. Representativitat	18
- 2.2.3.1 - Nombre de persones que ocupen càrrecs de responsabilitat en l'estructura laboral de l'organització	18
- 2.2.3.2- Nombre de persones que ocupen càrrecs societaris en l'organització	18
2.3 Quadre gràfic Resum Resultats	20
2.4 Resum analític	21
3- Que ens manca per ser la economia transformadora	22
4- Conclusions	28
5- Bibliografia	30
6- Annexos	31

1. Introducció

Davant la crisi sistemàtica del capitalisme, l'Economia Social i Solidària (ESS) es configura com una manera diferent de fer economia que cada vegada suma més persones. Quan parlem ESS parlem d'una forma d'organització col·lectiva i que busquen totes elles satisfer les necessitats de les persones. El que hem de tenir en compte és com volem construir aquestes alternatives.

En el darrer estudi realitzat per el CIRIEC (Centre Internacional d'Investigació i Informació sobre Economia Pública, Social i Cooperativa)¹, *Evolución reciente en la Economía Social en la Unión Europea* (Monzón - Chávez, 2017), encarregat per el Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE).

Podem comprovar, l'increment del pes de la Economia Social a la Unió Europea, la qual té una gran magnitud en termes tant humans com econòmics. El sector proporciona més de 13,6 milions de llocs de treball remunerats a la Europa dels vint-i-vuit, el que representa un 6,3 % de la població activa total. Per països i regions, el Benelux, França, Itàlia i Espanya superen la taxa mitjana d'ocupació en la economia social, mentre que els països de l'Est, els seus ratis segueixen sent molt baixos.

Per famílies jurídiques, les associacions i les fundacions generen 9 milions de llocs de treball, cooperatives i empreses laborals similars, 4,2 milions de llocs i les mutualitats, donen feina a 400.000 treballadors.

A més, si es té en compte el treball no remunerat, representat per 82,8 milions de voluntaris, equivaldria a 5,5 milions de treballadors a jornada completa, es conclou que la força del treball total de la Economia Social a la UE és de 19,1 milions de persones.

Aquest darrer estudi correspon a l'any 2015, tenint dos anteriors dels anys 2008 i 2012 respectivament. S'està impulsant el compromís amb el reconeixement i el foment de la economia social, un sector que es converteix en peça clau no només a la hora de generar llocs de treball i la cohesió social en tot el territori europeu, sinó que també és la construcció i la consolidació d'un pilar europeu de drets socials. L'estudi posa en rellevància l'important i creixent paper que desenvolupa la ESS en la economia de mercat, treballant en ella i en paral·lel a ella. Podem trobar quadres amb recull de dades en l'annex 1.

El co portaveu del CESE, Krzysztof Balon, parla de reconèixer la ESS com una part molt important, e inclús dominant del futur model econòmic i social d'Europa.

En paraules de Luca Jahier, President del Grup d'Activitats Diverses (CESE), l'estudi ens permet avaluar els avenços dut a terme, aportant dades fiables i comparables. El que és evident és que la economia social ha sortit en gran mesura immune de la crisi econòmica i financera. Actualment, el sector ocupa remuneradament al 6,3 % de la població activa de la Europa dels vint-i-vuit, davant del 6,5 % l'any 2012.

El recull de dades-observacions és necessari per tal de poder veure com evoluciona qualsevol fenomen o impacte que vulguem estudiar, o bé analitzar. Amb el que és important que cada vegada hi hagi més estudis al respecte i amb més detall.

Per situar una mica més el tema, analitzem les dades recollides per l'Observatorio Español de Economía Social². En aquestes podem trobar l'evolució del nombre de cooperatives i de societats laborals, en

¹ El CIRIEC, acrònim que ja he descrit anteriorment, és una organització no governamental científica internacional. L'objectiu de la qual es promou la recerca d'informació, la investigació científica i la difusió de treballs sobre sectors que tenen la seva principal finalitat la de servir l'interès general: entre d'altres, l'acció dels poders públics en matèria econòmica; els serveis i empreses públiques i les entitats de la Economia Social com les cooperatives, societats laborals, mutualitats, Centre Especials de Treball i altres empreses socials, fundacions i associacions.

² El Observatori Español de la Economía Social, és una eina per a l'estudi i la difusió de la Economía Social dins d'Espanya. Va néixer l'any 2005, fruit d'un projecte promogut per la associació científica independent CIRIEC-Espanya, amb l'ajuda del Ministerio de Treball i amb el recolzament de l'Institut Universitari de Economía Social

nombre d'empreses i treballadores en situació d'alta a la Seguretat Social, entre els períodes dels 2000-2009 a Espanya. Podem observar que existeix un buit d'una dècada sense dades publicades al respecte, al no disposar de més dades recollides i publicades per aquest organisme al respecte.

També trobem, la distribució percentual de les treballadores de cooperatives i societats laborals en situació d'alta a la Seguretat Social. Aquestes són desagregades per gènere i fins al 30 de juny del 2008. Però ens serveixen per situar-nos en un context previ a la crisi de la distribució de la ocupació de la ESS a Espanya.

En aquest observem que la distribució per gènere, no és de paritat en xifres d'ocupació, essent aquestes, un 60 % vers un 40 %, entre ocupació masculina i femenina. Cal dir que dels quatre anys que hi ha recollides dades (2005, 2006, 2007 i 2008) la evolució ha estat d'increment per les dones i en detriment per els homes, però en molt poc impacte, ja que les xifres s'han reduït un 2 % respecte unes de les altres. Igual que podem veure que la distribució per el que fa al lloc de procedència de les persones treballadores ocupades, essent aquest 90 % espanyols, 10 % estrangers³. Podem trobar quadre amb dades en l'annex 2.

Amb aquestes ja ens anem fent més una aproximació més àmplia del que implica la economia social i la seva distribució en la economia dels països a nivell d'ocupació.

Si aprofundim en el nostre territori, la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES)⁴, a través de la Comissió de Balanç Social ha creat una eina informàtica per tal de recollir dades les organitzacions que en formen part i en realitzar els informes anuals per tal de poder realitzar mesures de millora les entitats i a la vegada tenir un recull de dades agregades per a estudiar-les. Que és amb les que he decidit treballar en aquest estudi, el qual vol entrar en profunditat en la distribució per gèneres de les diferents persones que formen part de les organitzacions, com es distribueixen les seves tasques productives dins d'aquestes i com estan representades vers la societat.

Segons l'estudi sobre gestió democràtica, transparència, igualtat de gènere i conciliació a les cooperatives de treball, (Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, 2016), la igualtat de gènere fa referència a la participació igualitària d'homes i dones en tots els àmbits del dia a dia. Malgrat que a Catalunya la igualtat formal és un dret reconegut en diverses lleis, la igualtat real no s'ha assolit encara i les desigualtats o bé discriminacions es manifesten en tots els espais. El mercat laboral és un dels llocs on aquestes desigualtats hi són presents i més mesurables que d'altres, a dia d'avui, que no estan contemplats, com els espais de tasques reproductives. En el treball hi ha un apartat on en parlo i com implementar-lo.

La economia social i solidària és una de les eina de transformació social amb la que podem qüestionar els sistema econòmic dominant, el capitalisme. I aquí és on rau gran part de l'error que s'està reproduint.

i Cooperativa (IUDESCOOP) de la Universitat de València, de les entitats representatives i grups empresarials de la Economia Social espanyola i de la Xarxa ENUIES, d'instituts i centres universitaris d'investigació en Economia Social.

³ Dades corresponents al Ministerio de Trabajo e Inmigración. Secretaría General de Empleo. Dirección General de Fomento de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas

⁴ La Xarxa d'Economia Solidària (XES) és una organització formada per més de 300 entitats sòcies. Defensa un sistema econòmic respectuós amb les persones, el medi ambient i els territoris que funciona sota criteris democràtics, d'horitzontalitat, transparència, equitat i participació. La XES comença a gestar-se a mitjans dels anys 90, en un procés iniciat entre cooperatives catalanes i brasileres durant el Fòrum Social Mundial de Porto Alegre.

Després d'un llarg procés de debat i reflexió contínua, amb l'impuls de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, el naixement de la XES culmina amb la signatura del manifest de constitució, al novembre de 2002, i la posterior Assemblea Plenària de Constitució, al febrer de 2003.

Ja que com veurem al llarg de l'anàlisi, no es distancia tant l'un de l'altre. Al reproduir els mateixos rols de gènere en les composicions de les organitzacions i dels sectors que estiguem parlant.

El treball el trobarem estructurat de la següent manera. En primer lloc, trobarem el recull i anàlisi de les dades treballades. Juntament amb el resum gràfic i analític en l'apartat "Obrim el cor". En segon lloc intentarem posar en comú aquest anàlisi juntament amb el treball realitzat per altres investigadores com Sandra Ezquerro, en el qual es veu l'impacte que tenen les dones en la seva vida "econòmica" pel fet de responsabilitzar-se de les tasques de reproducció. Tot això serà dins de l'apartat, " Que ens manca per ser la economia transformadora). I finalment un apartat de conclusions on s'intentarà donar llum a aquesta situació i deixar noves preguntes o reptes per el dia de demà.

2. Obrim el Cor

2.1 El Balanç Social

El Balanç Social (Bs) es tracta d'una de les eines amb més recorregut dins de la XES, ja que es va iniciar el 2007, i ens permet tenir una evolució anual de la situació de la Economia Social i Solidària de les entitats que en formen part, al llarg dels darrers deu anys. Ja que el darrer informe publicat l'any 2018, correspon a les dades recollides de l'exercici 2017.

El balanç social (BS) és un instrument d'autodiagnosi, complementària al balanç comptable, que implica una manera de rendir comptes i mesurar l'impacte social, ambiental i de bon govern. Aquesta informació ens permet tenir dades agregades dels estàndards ètics de l'Economia Solidària i del Mercat Social⁵.

El Balanç Social (Bs) avalua de forma sistemàtica, objectiva i periòdica sis grans característiques de tota empresa o entitat que vulgui ser socialment responsable: la democràcia, la igualtat, el compromís ambiental, el compromís social, la qualitat laboral i la qualitat professional.

Les organitzacions que el realitzen, poden optar per dues opcions, el balanç social bàsic, consta d'una bateria de 47 preguntes que generen 53 indicadors i el balanç social complet, que responen 91 preguntes, genera 102 indicadors en base als principis establerts anteriorment. El BS es complimenta a través d'un qüestionari en línia a l'aplicació informàtica «ensenya el cor», i en el cas del balanç complet, va acompanyada de qüestionaris d'avaluació externa que emplen les persones treballadores, voluntàries i clientes o usuàries. Per tal d'aparèixer al catàleg de mercat social, les organitzacions han de superar un sistema que avalua diferents criteris de l'ESS i que estableix mínims imprescindibles

És l'eina que demostra un major compromís amb els valors de l'ESS juntament amb la iniciativa de Pam a Pam⁶, i permet a les organitzacions obtenir una diagnosi completa de l'organització per tal de treballar en la millora continuada i a la vegada, com he comentat anteriorment, aquesta informació ens permet tenir dades agregades dels estàndards ètics de l'Economia Solidària i del Mercat Social.

El Balanç Social té relació amb diversos dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de l'Agenda post-2015 de les Nacions Unides. Pel que fa al ODS 5 sobre la “igualtat de gènere”, encara que l'orientació principal que adopta és la lluita contra la discriminació de dones i nenes en països en vies de desenvolupament, promovent l'escolaritat o les desigualtats en el mercat de treball. El Balanç Social, en el context local en el que actua, posa l'accent en la bretxa salarial entre homes i dones o en la presència paritària de dones en càrrecs de lideratge executiu i polític dins de l'empresa.

En el cas d'aquest estudi, vull anar una mica més enllà d'aquestes quotes paritat e igualtat, que ells ja han estudiat en els darrers estudis i podem consultar, les dades i les conclusions en els informes anuals agregats que publiquen anualment.

Per el que fa a les dades treballades, he cercat les dades publicades en el catàleg d'organitzacions, dins del web següent:

<http://mercatsocial.xes.cat/ca/eines/balancsocial/>

Aquí trobem públiques 176 de les 181 organitzacions que havien obtingut un resultat positiu en el Bs el darrer any (corresponent a la campanya Ensenyem el Cor, duta a terme l'any 2018, on es recollien les dades corresponents al 2017) de les 300 organitzacions que formen la XES, essent aquestes un 59 % de

⁵ Segons la definició (Garcia, 2002); (...) una xarxa de producció, distribució i consum de béns i serveis, que funciona amb criteris democràtics, ecològics i solidaris en un territori determinat, i que està constituïda, tant per empreses socials com per consumidors individuals i col·lectius, com són ajuntaments, escoles, ...

⁶ Pam a Pam és una eina col·lectiva que mostra que existeix una economia al servei de les persones a Catalunya. Pots fer-ho com a usuària, buscant en el mapa aquelles iniciatives d'alimentació, habitatge, serveis, energia... que et permetin consumir d'acord amb els teus valors. En el mapa es poden trobar iniciatives de 15 sectors econòmics. Totes elles han estat entrevistades en profunditat seguint un qüestionari que conté 15 criteris amb els que avaluem l'economia social i solidària. Cadascun d'aquests criteris pot complir-se o no, el criteri per a poder ser visibilitzat a Pam a Pam és complir la meitat més un dels criteris.

les entitats. El total d'entitats que van realitzar el Bs va ser de 188 entitats, obtenint-ne 7 resultat negatiu, i fet per el qual no figuren en el catàleg d'organitzacions que realitzen el Bs.

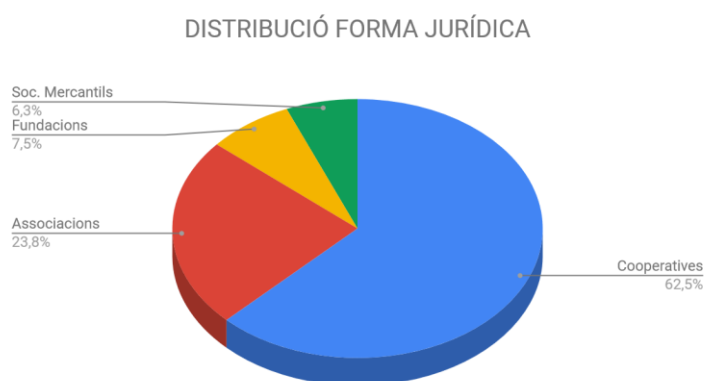
Al anar a fer el buidatge de dades específiques de cada Bs, vam comprovar que solament eren públics, 80 dels 176. Podem dir que aquesta mostra es correspon a un 45,45% de les organitzacions que realitzen el Balanç Social de la XES dins del Mercat Social.⁷

Entre aquestes organitzacions que utilitzem com a mostra, trobem les diferents formes jurídiques emprades dins de la ESS, Així doncs, a més de tractar les dades per totals globals, realitzo agrupació / diferenciació de les organitzacions. Per un costat, les cooperatives i les societats laborals (COOP+LB) i per l'altre, les associacions i les fundacions (ASSOS). Quedant distribuïda la mostra dividida de la següent manera (Taula 1 - Gràfic 1):

<i>Cooperatives + LB</i>	55
<i>Associacions + Fundacions</i>	25
Total D'observacions	80

Font pròpia recull de dades BS publicats

Taula 1

Gràfic 1

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Definim les diferents formes jurídiques que analitzem:

Una cooperativa és una empresa formada per persones (físiques o jurídiques) que s'uneixen de forma voluntària per satisfer les necessitats i les aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica. Es constitueix amb un mínim de dos socis o sòcies que hauran de realitzar l'activitat cooperativitzada que correspongui segons la classe de cooperativa. S'exceptuen les cooperatives de consumidors i usuaris i les cooperatives de segon grau que han d'estar integrades per un mínim de deu persones físiques sòcies.

Una societat mercantil, és una agrupació o associació pactada de persones físiques o jurídiques per tal de portar a terme una activitat econòmica o mercantil determinada.

⁷ Publicats fins a data de maig de 2019. Ja que actualment, ha aparegut algun més publicat.

Les associacions són persones jurídiques privades constituïdes per tres o més persones que s'uneixen de manera voluntària, lliure i solidària per aconseguir, sense afany de lucre, una finalitat comuna d'interès general o particular i es comprometen a posar en comú llurs coneixements, activitats o recursos econòmics amb caràcter temporal o indefinit.

Les associacions poden constituir federacions per assolir millor les finalitats que els són pròpies i facilitar la coordinació; al seu torn, les federacions poden constituir confederacions. Totes estan subjectes al règim general de les associacions.

En el cas de les cooperatives, podem veure les diferents tipologies i el pes que tenen en la mostra en el següent gràfic (Gràfic 2)

Gràfic 2

Font pròpia, recull de dades BS publicats

A partir d'aquesta situació, he recollit i treballat les dades diferenciades per gènere i per totals, en nombres absoluts i en percentatges de les variables que es detallen a continuació, per després fer-ne una lectura conjunta de la situació.

2.2 Definició de variables i estudi

Com hem comentat anteriorment, hem utilitzat les dades obtingudes del Balanç Social però no hem aprofundit en les variables utilitzades. Les dades recollides, són les respostes de set preguntes del Bs, les quals trobem a continuació en detall dins tres indicadors ens que estan englobades les dades que s'han volgut analitzar amb els seus aprofundiments i els resultats obtinguts. Els indicadors que hem utilitzat són els de organització o estructura, participació i responsabilitat - representativitat.

2.2.1 - Organització:

En aquest apartat es pretén analitzar totes les persones que formen part de la estructura de l'organització, tenint en compte la disgregació per rols i per sexes dins d'aquesta.

2.2.1.1 - Nombre de persones sòcies no treballadores

Definim aquesta variable com aquelles persones que són sòcies de les organitzacions però sense desenvolupar un rol laboral en elles. És a dir les persones que aporten capital econòmic o no. Tenint en compte, que tots aporten la mateixa quantitat.

Aquí hem de tenir en compte, que l'estudi està format per la diversitat de les diferents organitzacions (cooperatives de consum, de treball, de segon grau, associacions, ...)

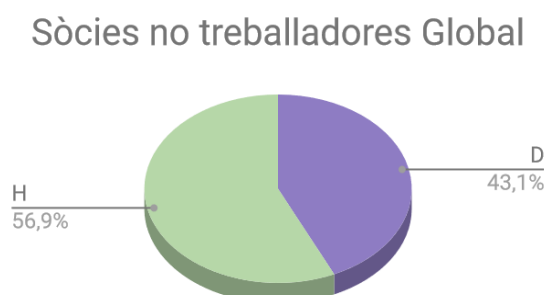
En el recull de dades d'aquesta composició de la estructura he pogut comprovar com el pes dels homes és superior al de les dones per el que fa a les aportacions de capital a nivell global, és a dir entre totes les organitzacions (Cooperatives + Societats Laborals + Associacions).

Com podem observar en la taula adjunta i la gràfic (Taula 2 - Gràfic 3).

	Sòcies no treballadores		
	D	H	Total
TOTAL	31824	42014	73838
	43,10 %	56,90 %	100,00

Font pròpia, recull de dades BS publicat

Taula 2

Gràfic 3

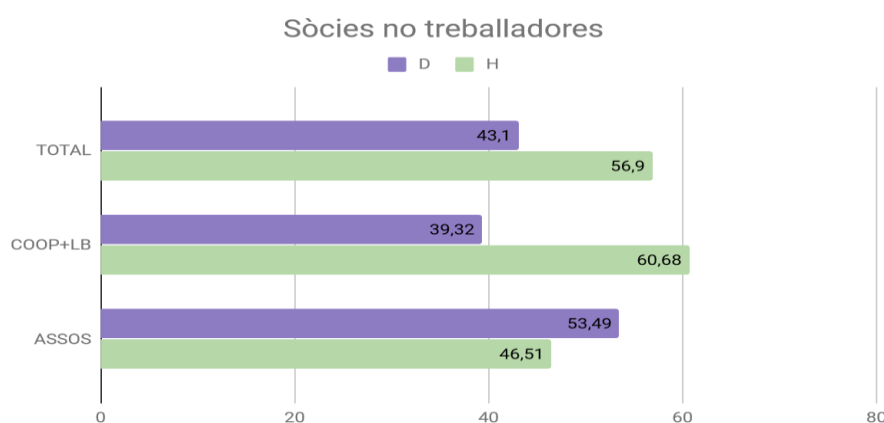
Font pròpia, recull de dades BS publicats

Si desglossem aquestes dades entre cooperatives i societats laborals per un costat i les associacions per l'altre obtenim un comportament diferent entre ambdues. Reproduint el comportament global per el que fa a les cooperatives i societats laborals, però en canvi per el que fa a les associacions, el pes recau en el gènere femení, tal i com podem veure en la taula i gràfic adjunt. (Taula 3 - Gràfic 4)

	Sòcies no treballadores		
	D	H	Total
COOP + LB	21286	32850	54136
	39,32 %	60,68 %	100,00
ASSOS	10538	9164	19702
	53,49 %	46,51 %	100,00

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Taula 3

Gràfic 4

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Aquesta diferenciació respecte unes i les altres, de gairebé un 15% podria ser degut al fet que les cooperatives + laborals tenen un caire més mercantilista tot i esta composades per ambdues visions, amb ànim de lucre i sense ànim de lucre i les associacions i fundacions, un caire més social, al ser totes sense ànim de lucre.

2.2.1.2 - Nombre de persones treballadores sòcies

En aquest cas, analitzem les persones que són sòcies de les organitzacions i a la vegada ocupen un rol laboral.

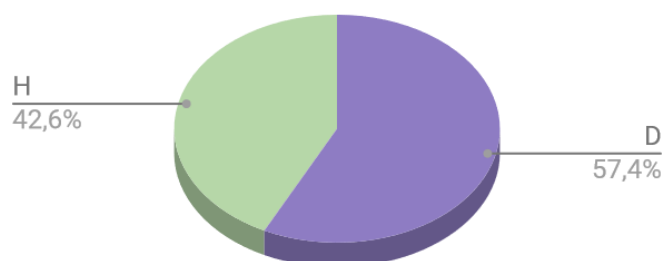
Quan parlem de les persones que són sòcies i a la vegada treballen en una cooperativa , les dades s'intercanvien respecte la situació anterior, com podem veure en la taula 4 i el gràfic 5.

	Treballadores sòcies		
	D	H	Total
TOTAL	327	243	570
	57,37 %	42,63 %	100

Font pròpia recull de dades BS publicats

Taula 4

Sòcies treballadores Global

Gràfic 5

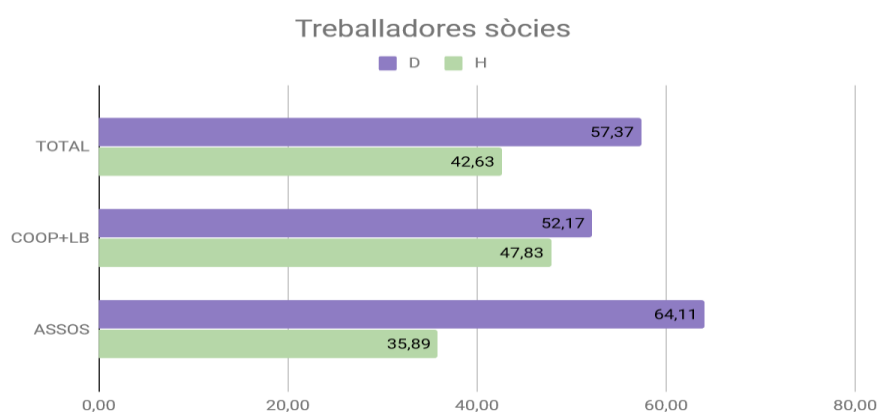
Font pròpia, recull de dades BS publicats

Quan aquí el pes el tenen les dones en totes les formes d'organització, essent força més destacada en les associacions que en les cooperatives, on aquesta situació tot i ser més feminitzada és més pròxima a la paritat entre ambdós gèneres que s'autocupen en aquesta forma de fer economia. Taula 5 - Gràfic 6

	Treballadores sòcies		
	D	H	Total
COOP + LB	168	154	322
	52,17 %	47,83 %	100
ASSOS	159	89	248
	64,11 %	35,89 %	100

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Taula 5

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Gràfic 6

Dins d'aquest anàlisis que he fet, he pogut veure, que entrant en detall per el que fa a les associacions, és la única variable que té un comportament diferenciat, per el que fa a les fundacions. Obtenint un percentatge d'auto ocupació més elevat per el que fa als homes que a les dones dins d'aquest tipus d'organitzacions. En nombres absoluts, estem parlant de 31 dones versus 38 homes, en percentatges un 45 vers un 55. Dada que haurem de tenir en compte.

2.2.1.3 - Nombre de persones treballadores no sòcies

En canvi aquí, desagreguem les dades sobre les persones treballadores que no són sòcies de les organitzacions. Simplement tenen una relació laboral sense cap altre vincle amb la organització.

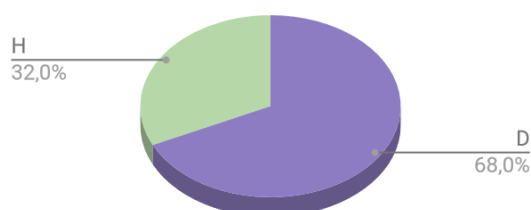
I aquí si veiem que la mà d'obra de la ESS és totalment femenina. En conjunt, la dada és de 68 % respecte 32% entre la ocupació de llocs de treball entre dones i homes, respectivament. Cal dir, que en el cas de les cooperatives + societats laborals aquesta situació s'accentua fins a una situació de 74 % versus 26 %. Essent 10 punts de rebaixa per el que fa a les associacions com podem veure en la taula 6 i representat globalment en el gràfic 7, i separats en el gràfic 8. Cosa que com demostra l'estudi de la segona entrega de la Diagnosi de l'Economia Social i Solidària de la Catalunya Central, 3 de cada 4 llocs de treball de la ESS generats per les cooperatives són ocupats per dones. (Ateneu Cooperatiu Catalunya Central, 2017)

	Treballadores no sòcies		
	D	H	Total
TOTAL	1412	665	2077
	67,98 %	32,02 %	100
COOP + LB	628	225	853
	73,62 %	26,38 %	100
ASSOS	784	440	1224
	64,05 %	35,95 %	100

Font pròpia, recull de dades BS publicats

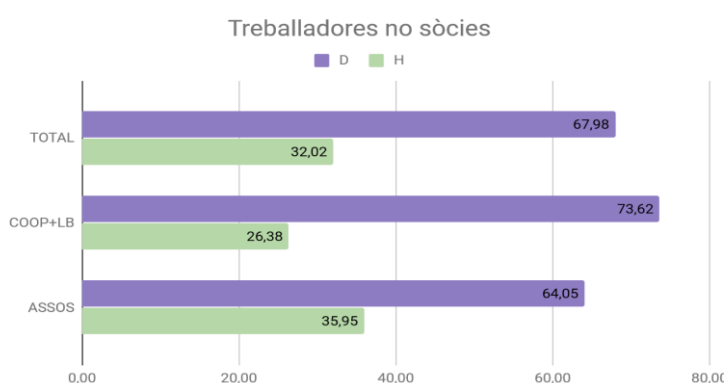
Taula 6

Treballadores no sòcies Global

Gràfic 7

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Gràfic 8

Font pròpia, recull de dades BS publicats

2.2.1.4 - Nombre de persones voluntàries

Són aquelles persones que aporten el seu temps i la seva capacitat de generar força de treball de manera gratuïta realitzant activitats en les organitzacions.

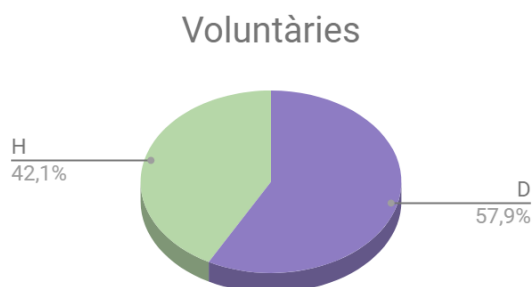
Com en les dues darreres variables analitzades, un cop més les dones tenen un pes important en la sustentació de les organitzacions, ja que en aquesta situació, aquestes persones ho fan des d'un punt de vista altruista sense rebre compensació econòmica, moguts per valors cooperatius, com la solidaritat.

I aquí el pes és de 58 % de dones, envers el 42 % d'homes. Aquí cal dir que el pes del voluntariat per el que fa a les associacions és clau per a la seva continuïtat. Com veiem amb números absoluts i representat gràficament a la taula 7, gràfic 9 i 10.

	Voluntàries		
	D	H	Total
TOTAL	3131	2275	5406
	57,92%	42,08%	100
COOP + LB	631	486	1117
	56,49%	43,51%	100
ASSOS	2500	1789	4289
	58,29%	41,71%	100

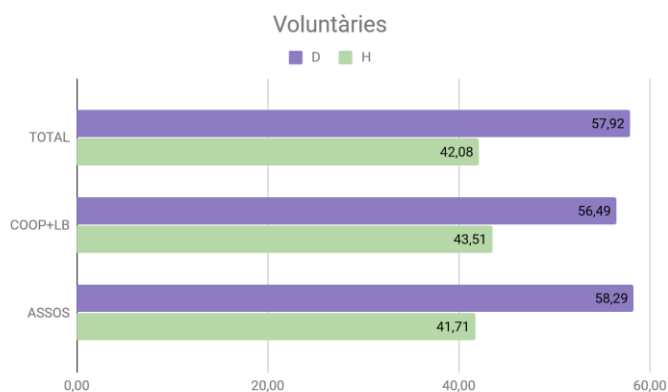
Font pròpia, recull de dades BS publicats

Taula 7

Gràfic 9

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Font pròpia, recull de dades BS publicats

2.2.1.5 - Nombre de persones en formació i/o pràctiques, o bé en condició de becàries

En el darrer apartat, analitzem a les persones que formen part de la estructura en tasques de formació, pràctiques o inclòs en situacions de becàries.

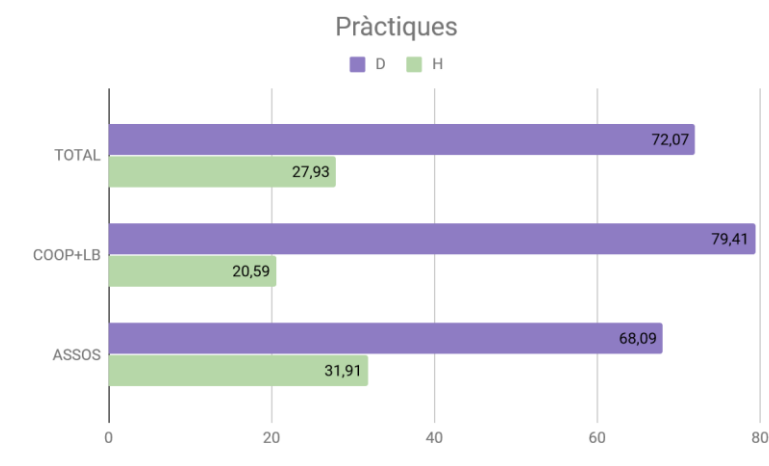
Aquí, en aquest camp, veiem que com en tots els anteriors, excepte el primer, les dones tenen més pes en la ESS. El 80% de les persones que realitzen aquestes pràctiques dins de les organitzacions com coop + lb són dones. El que ens pot mostrar l'interès que aquesta nova manera de fer economia crida l'atenció de les noves estudiants per triar cap aquest camp formatiu i d'inici laboral.

En el cas de les associacions, també és així, essent la representació entre un 68 % de dones, vers 32% d'homes. Dades en la taula 8 - Gràfic 11

	Pràctiques		
	D	H	Total
TOTAL	209	81	290
	72,07%	27,93%	100
COOP + LB	81	21	102
	79,41%	20,59%	100
ASSOS	128	60	188
	68,09%	31,91%	100

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Taula 8

Gràfic 11

Font pròpia, recull de dades BS publicats

2.2.2 - Participació:

Aquí he tingut en compte aquelles persones que han format part dels diferents processos participatius a la hora d'elaborar el pla de gestió i el pressupost anual, les que han format part en el moment d'aprovar-los i la participació en la darrera assemblea.

2.2.2.1- Nombre de persones que varen participar en l'elaboració del Pla de Gestió i pressupost anual

En aquest apartat veiem la composició de l'equip a la hora d'elaborar el pla de gestió i el pressupost anual. És a dir, són aquelles persones, que han format part de l'equip que ha pensat i estructurat les entitats i ha desenvolupat els plans estratègics per al proper exercici.

Aquí veiem que el pes cau del costat de les dones, essent en global d'un 56-44% entre dones i homes,. Cal dir que aquest pes li ve del costat de les associacions on les dones representen un 57 %, però si fos a fer per les cooperatives més les societats laborals, aquesta dada passa a ser de un 48 % les dones versus un 52 % els homes. On podem dir, que en el tema econòmic, ells tenen més pes. Taula 9 - Gràfic 12

2.2.2.2 - Nombre de persones que varen participar en l'aprovació del Pla de Gestió i pressupost anual

Aquí es tenen en compte les persones que van participar en l'aprovació del pla de gestió i pressupost anual, prèviament elaborat, i analitzat en el punt anterior.

Aquí veiem a nivell global i en ambdós casos, que a la hora de decidir, els pesos es distribueixen cap al costat masculí, tenint dades globals de 50-50, però en el cas de les cooperatives + laborals, les dones resten 3 punts, i els homes els hi sumen. En canvi a les associacions, parlem de 53 - 46%. Taula 9 - Gràfic 12

	PARTICIPACIÓ					
	Elaboració Pla gestió			Aprovació Pla Gestió		
	D	H	Total	D	H	Total
TOTAL	2245	1754	3999	1127	1109	2236
	56,14%	43,86%	100,00	50,40%	49,60%	100,00
COOP + LB	172	184	356	536	593	1129
	48,31%	51,69%	100,00	47,48%	52,52%	100,00
ASSOS	2073	1570	3643	591	516	1107
	56,90%	43,10%	100,00	53,39%	46,61%	100,00

Font pròpia,
recull de
dades BS
publicats

Taula 9

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Gràfic 12

He posat les dues gràfiques juntes per tal que a la hora de pensar en el procés, podem comparar ambdós magnituds per tal de fer una lectura més acurada, del que implica aquesta situació. Elles ho fan, ells ho aproven.

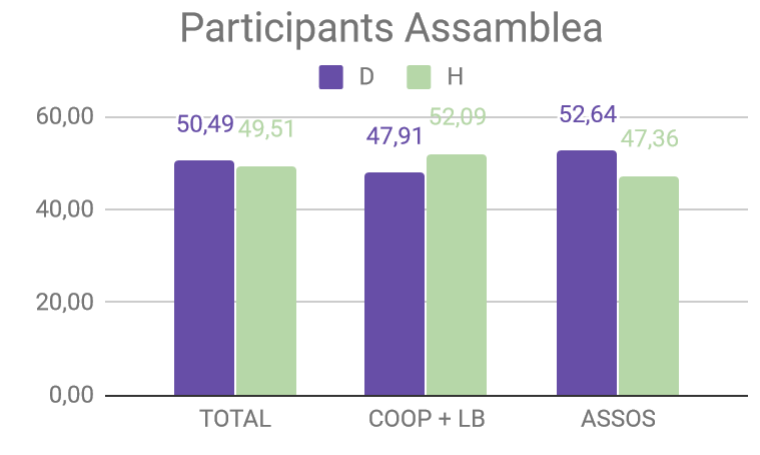
2.2.2.3- Nombre de persones que van participar en l'assemblea anual ordinària de l'entitat del darrer exercici

En aquesta variable, veiem les persones que van participar en la darrera assemblea. Sí que podem parlar de paritat en global a la hora d'exercir el vot democràtic en una assemblea, sent 50,5 % - 49,5 % però hem de veure que una vegada més aquesta tendència ve marcada per les associacions, ja que les cooperatives + laborals van en l'altre direcció, essent 48 % vs 52 % a favor dels homes. En canvi en associacions, aquesta situació és diferent. Taula 10 - Gràfic 13.

	PARTICIPACIÓ		
	Assemblea		
	D	H	Total
TOTAL	1596	1565	3161
	50,49%	49,51%	100,00
COOP + LB	689	749	1438
	47,91%	52,09%	100,00
ASSOS	907	816	1723
	52,64%	47,36%	100,00

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Taula 10

Gràfic 13

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Amb aquestes dades i amb les xifres de socis de les entitats, he realitzat el percentatge de participació de l'assistència de les persones sòcies per veure el pes participatiu i a la vegada també disgregat per sexes, per veure'ns la seva situació, és resumeix amb les següents dades:

- Participació Assemblea / Total Sòcies Global = 4.28%
- Participació Assemblea Cooperatives + Laborals = 2.66%
- Participació Assemblea Associacions + Fundacions = 8.75 %

Amb aquestes dades podem dir que només participen en les assemblea un 2.66 % de les persones sòcies en el cas de les cooperatives i les empreses laborals i d'un 8.75% en el cas de les associacions i fundacions.

Quan aquestes dades les treballem separades per gènere, obtenim que a nivell global, el paper de les dones sòcies en l'assistència a l'assemblea es correspon en un 5,02 % i els homes, 1,25 punts per sota, 3,72%. El que podem dir que a nivell global les dones, malgrat tenir menys pes en el nombre de persones sòcies (vist en el punt 2.2.2.1), participen molt més que els homes. Si aquestes dades les diferenciem entre les dues formes d'organitzacions que estem analitzant, podem dir que aquesta situació es repeteix en el cas de les cooperatives + laborals, essent les dades de participació de 3,24 % per les dones i de 2,24 % en els homes. Però no podem dir que passi el mateix per el que fa a les associacions i fundacions, on la diferència és mínima, estan en percentatges similars, i tenint més participació masculina, 8,61 % dones – 8,90 % homes.

2.2.3 - Responsabilitat vs. Representativitat:

En aquest apartat veurem com es comporta el nombre de persones que ocupen càrrecs de responsabilitat dins de les entitats, i les que desenvolupen un càrrec estatutari, és a dir la responsabilitat envers la representativitat.

2.2.3.1 - Nombre de persones que ocupen càrrecs de responsabilitat en l'estructura laboral de l'organització

Aquí veurem aquelles persones que ocupen càrrecs de responsabilitat en l'estructura laboral de la

organització. En aquest cas podem veure que les dones en totes les situacions analitzades, tenen major pes que els homes pel que fa a la responsabilitat dins de les organitzacions. A nivell global, tenim un 62 % de dones envers 38 % d'homes, essent les cooperatives, 61-39 % i en les associacions, 65-35%, sempre essent les dones amb major pes de responsabilitat. Taula 11 - Gràfic 14

2.2.3.2- Nombre de persones que ocupen càrrecs sociataris / polítics en l'organització

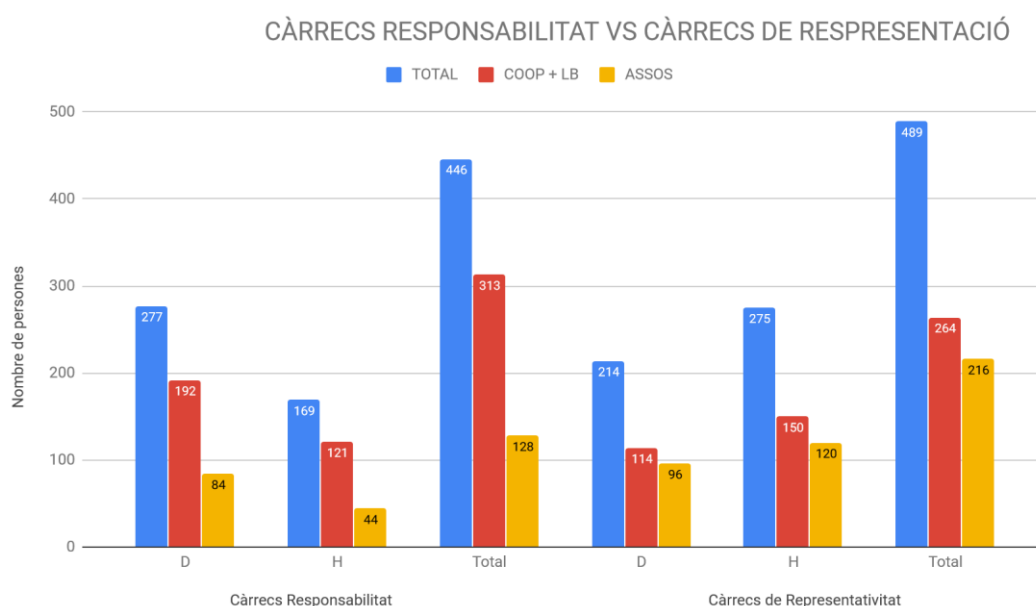
I per últim, veurem les persones que ocupen càrrecs sociataris o bé polítics en l'organització, allò que podríem dir representativitat o també visibilitat, perquè són aquelles persones que són la cara de les organitzacions.

Malgrat l'esforç que realitzen les dones com a persones integrants de les organitzacions no veuen el seu esforç traduït en la visibilitat envers la societat. Les xifres en aquest cas són amb menys distància entre elles que moltes d'altres que hem vist fins ara, potser també per què com és la part més visible i més quantitativa a la hora de complir amb les quotes de la paritat, però tot i així si traduïm en números aquesta situació, el que obtenim és que els càrrecs estatutaris o també anomenats polítics són ocupats en global i en detall, un 56 % per els homes, envers un 44 % les dones. Taula 11 - Gràfic 14.

	RESPONSABILITAT vs REPRESENTATIVITAT					
	Càrrecs Responsabilitat			Càrrecs Estatutaris		
	D	H	Total	D	H	Total
TOTAL	277	169	446	214	275	489
	62,11%	37,89%	100,00	43,76%	56,24%	100,00
COOP + LB	192	121	313	114	150	264
	61,34%	38,66%	100	43,18%	56,82%	100
ASSOS	84	44	128	96	120	216
	65,63%	34,38%	100,00	44,44%	55,56%	100,00

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Taula
11

Gràfic 14

En aquest cas també he posat les dues dades analitzades conjuntament per tal de comparar ambdues i veure el seus comportaments. Si mirem les columnes que corresponen al gènere d'esquerra a dreta, veurem una u en la representació gràfica dels resultats obtinguts per dones i homes i responsabilitat vers representativitat. Aquesta forma ens indica un canvi en el comportament de les dades analitzades primer a les segones. Pel que fa a la responsabilitat, el seu pes cau en valors màxims de 64% en el cas de les cooperatives sobre de les dones mentre que per que fa a la representació, aquest valor es redueix fins a un 44 % per a elles, essent de un 56% per a ells.

Podem veure com ambdues es comporten antagònicament, i a la vegada podem veure com el pes de la responsabilitat és major a la representativitat. Deixant la tasca de les dones invisibilitzada a nivell representatiu.

2.3 Quadre gràfic resum resultats

En aquest quadre resum dels resultats obtinguts podem veure en un sol cop d'ull i sense entrar en detall de les xifres, quin gènere predomina en cada variable analitzada i així veure com es comporten les entitats a nivell de igualtat de gènere segons la seva forma jurídica, deixant veure alguns comportaments que ja avançàvem a l'inici de l'estudi. La repetició de rols i de repartició de tasques dins de les organitzacions, repetint patrons del sistema econòmic que volem combatre.

		GLOBAL	COOP + LB	ASSOS +FUND
ESTRUCTURA	Sòcies no treballadores	♀	♂	♀
	Sòcies treballadores	♀	♀	♀
	Treballadores no sòcies	♀	♀	♀
	Voluntàries	♀	♀	♀
	Pràctiques	♀	♀	♀
PLA	Elaboren Pla Gestió	♀	♂	♀

GESTIÓ	Aproven Pla de Gestió	♀	♂	♀
	Assistència Assemblea	♀	♂	♀
RESP.	Càrrecs Responsabilitat	♀	♂	♀
REPR.	Càrrecs Estatutaris	♂	♂	♂

Font pròpia, recull de dades BS publicats

Gràfic 15

Aquesta representació que he obtingut dels resultats extrets, ja han estat prèviament detectades per altres autores d'estudis que volen revertir aquesta situació i aprofitar els espais de les cooperatives per a transformar la situació.

Per exemple, en l'estudi Femení Plural, les autores van analitzar la composició per sexes del teixit cooperatiu d'una mostra molt petita de cooperatives de treball i mixtes de la província de Barcelona, i elements de política laboral en el si de les organitzacions (igualtat retributiva, conciliació, segregació vertical i horitzontal,...). Finalment es van preguntar pel grau de gènere en les fórmules d'organització del treball (el temps-jornades, conciliació..., la noció de cura, arrelament al territori i aspectes comunitaris, prevenció de conflictes, presa de decisió i funcionament en xarxa) (Mansilla, 2014). Aquesta va ser una proposta, per analitzar el grau d'integració de la perspectiva de gènere en les cooperatives i per entreveure les actuacions que ja s'estan portant a terme i aquelles que s'haurien de posar en marxa.

S'han posat a disposició de les organitzacions diferents recursos per tal de poder fer un gir de timó al respecte d'aquesta situació, e implementar millores en els espais.

2.4 Resum analític

Després de veure els resultats de les dades treballades, tenim una radiografia de la situació de la ESS a Catalunya envers la perspectiva de gènere i la paritat en funció de la mostra utilitzada. Aquesta situació no és una novetat, ja que Balanç Social, pel que fa al valor de la igualtat-paritat, ja ha anat estudiant prèviament el comportament de variables com el percentatge de dones que participen en la aprovació del pla de treball, o bé la composició de la estructura executiva de les organitzacions o les dones que ocupen càrrecs estatutaris⁸.

Aquí hem tingut en compte el paper que tenen les dones en la ESS des del moment que decideixen formar part de les entitats com a sòcies, les tasques que desenvolupen i quin és el seu pes en la visibilitat

⁸ Segons descriu l'informe de Mercat Social 2018 (XES,2018)El criteri de perspectiva feminista és una evolució del criteri d'equitat de gènere del qüestionari anterior. L'actual criteri ja no té en compte termes de paritat i valora directament que es doni alguna reflexió sobre la comunicació, estereotips... que es disposi d'algun pla d'igualtat o mesures concretes per pal·liar desequilibris de gènere, que existeixi una re-valoració i distribució de les tasques de cura a la iniciativa, o que s'hagi produït una anàlisi de les dinàmiques de poder i una distribució equitativa de la representació pública. Deu ser per aquest grau d'exigència que el criteri de perspectiva feminista s'ha situat com a tercer en pitjor compliment i ha baixat a un valor mitjà d'1,47 respecte el 2,13 de l'any anterior. Això ens permet afirmar que bona part de les organitzacions realitzen esforços per assolir la paritat quantitativa, però les reflexions i actuacions més qualitatives sobre el repartiment de tasques, la representació pública o la re-valoració de les cures són reptes pendents.

social. Una aportació del TFP, és amb aquestes dues dades que inicien i finalitzen l'estudi obtenim la lectura que s'està reproduint el mateix que sistema econòmic que vol minvar. En el cas de les persones sòcies no treballadores, hem vist que el pes de les dones a nivell global estan per sota de la paritat, ja que obté un valor per sota de 14 punts respecte el 57 % dels homes, essent aquesta distància més curta per l'aportació que fan les associacions i fundacions, ja que si parlem de les cooperatives i empreses laborals aquestes ens porten a xifres que distancien de la paritat numèrica⁹, ja que parlem de diferències de 20 punts (40 - 60 %). Com hem definit aquesta variable, són aquelles persones que aporten capital a les entitats. La paraula clau, capital. I aquesta paraula és en masculí.

En canvi, qui treballa a les entitats, sense diferència, són les dones. Elles s'autocupen en forma de sòcies treballadores, són tres quartes part de les plantilles laborals, són les persones que fan de voluntàries i les que realitzen les seves pràctiques laborals.

Així que podem dir que les dones són les mans de la ESS. Són gran part del capital humà.

Quan entrem en detall en les tasques que desenvolupen dins de les organitzacions, veiem que a nivell global elles tenen més pes que ells, degut a l'aportació positiva de les associacions, ja que, per el que fa a les cooperatives i societats laborals, els homes segueixen estan 3 i 5 punts per sobre per el que fa a la elaboració i l'aprovació dels plans de gestió. Així, en aquest cas és on més igualtat hi ha en la distribució del repartiment de tasques, tot i la distribució de les estructures vista anteriorment. És aquí, on hem de veure que malgrat haver-hi més massa femenina en les estructures, a la hora de ocupar càrrecs de gestió i decisió, la paritat s'igualava, en alguns casos a favor dels homes, com hem comentat en el cas de les cooperatives i les societats laborals. Tot i tenir una representació superior en l'assistència en la darrera assemblea.

En canvi, quan parlem de responsabilitat, el pes torna a recaure en el gènere femení , amb diferències de 20 punts com en el cas de l'aportació de capital però intercanviant els papers. La Responsabilitat, té cara de dona.

Però a la hora de posar cara a les persones de la economia social i solidària, ells són els que apareixen en primera plana de la fotografia, amb xifres de distribucions similars a les del capital.

Amb el que amb els resultats d'aquestes dades, es veu com la economia social i solidària està reproduint els mateixos rols de gènere i de distribució de tasques com es duen a terme en el sistema neoliberal i heteropatriarcal en el que vivim. Diners, poder i visibilitat, són els tres valors masculinitzats dins de la ESS.

3. Que ens manca avui per ser una la economia transformadora.

Davant de la economia capitalista, sorgeix la economia social. Ara bé, dins d'aquests conjunt d'iniciatives existeix una gran diversitat. Podem diferenciar aquestes iniciatives en dos grans tipus. Per un costat, la economia social adaptativa o de mercat, formada per les empreses i iniciatives mercantils que atenen a la lògica del capitalisme però que intervenen des de una democratització reduïda de la gestió de la organització empresarial. Per altre costat, estaria la Economia Social que des de diversos àmbits s'està denominant transformadora, i que engloba el conjunt d'iniciatives que pretenen caminar cap a un sistema socioeconòmic alternatiu, la qual es dirigeix cap a una economia del treball emancipat, que impulsa el control col·lectiu del excedent, que impulsa el consum crític, unes finances ètiques i una distribució justa. En definitiva, unes pràctiques coherents amb la creació d'una altra economia no

⁹ Tot i que, en varis espais parlen de paritat amb xifres així. Per mi paritat numèrica és 50-50, les altres xifres, són positives per un costat i negatives per altre.

capitalista o post capitalista, en la que s'avança en alternatives emancipadores del concepte de treball, valor, propietat i consum.

Les dones són el 51% de la població mundial. En aquest estudi hem vist el pes d'aquestes en el sector laboral de la ESS, i per tant podem dir que sense les dones la economia social i solidària no seria sostenible, ja que li mancarien més de la meitat de les mans i els cervells que formen capital humà.

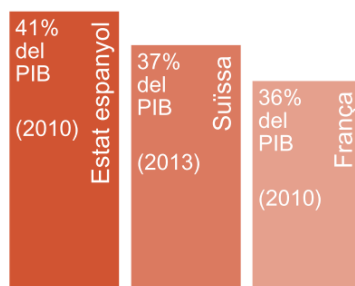
El capitalisme, fill d'Adam Smith, reconeix com a única forma de treball legítim aquell que ha estat emprat pel mercat productiu, sense tenir mai en compte el treball personal-familiar i comunitari que implica la sostenibilitat i la reproducció de les persones treballadores.

Marx, el pare del marxisme (sistema antagònic al capitalisme), ens va assenyalar en la seva obra, *El Capital. Crítica de l'Economia política* (1867); el paper crucial que va tenir la força del treball, ja que en efecte és la que posa en marxa el procés de producció capitalista. I va desenvolupar també la tesi que la força del treball era una mercaderia única i singular, en el sentit que no es produeix de manera capitalista. Deixant citat tal com “Per produir una mercaderia se li ha de destinar una certa quantitat de treball [...]. I dic no només treball sinó treball social. Un home que produeix un article per al seu ús immediat, per consumir-lo ell mateix, crea un producte, però no una mercaderia. En tant que productor autosostenible res té a veure amb la societat”. Mai va anar més enllà en l'aprofundiment en aquest sentit, deixant un buit en la interpretació de la situació.

I és a partir d'aquest buit de reconeixement d'una realitat, que les teòriques de la reproducció social tenen en compte el treball relacionat amb la producció de mercaderies i el treball que es dedica a la reproducció de les persones com a part total del sistema econòmic.

Amb aquest sistema el que es pretén és fer visible la mà d'obra i el treball que són analíticament amagats per els economistes clàssics i mai reconeguts per la classe política governant com en cita l'autora Battacharya (2019).

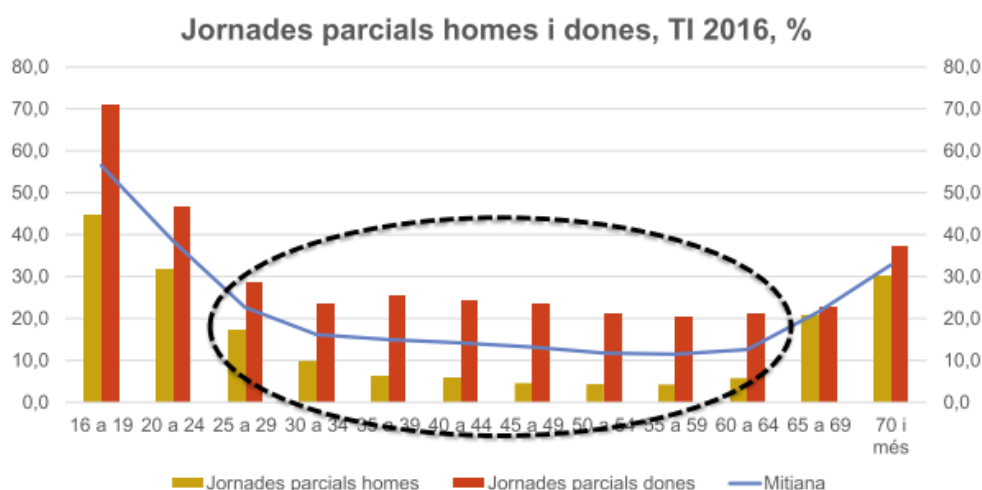
Així doncs, és aquí on vull recordar, a l'autora, Katerine Marçal, per la seva obra de reflexió al respecte, i posar en evidència la figura del homus economicus, “ Qui cuinava el sopar a Adam Smith? ”, el qual va citar : - “ No és de la benevolència del carnisser, del cerveser o del forner que esperem el nostre sopar, sinó de la seva atenció als seus propis interessos”- El inventor del sistema econòmic que invisibilitza qualsevol altre treball que no sigui per al que anomenem producció, oblidant que les persones no s'aixequen al matí dutxades, amb la roba neta a punt, l'esmorzar preparat i la resta de tasques que necessiten realitzar per estar a punt de començar a desenvolupar la seva tasca productiva. Per poder estar en adequades condicions hi ha un treball invisibilitzat en el que fa al respecte que s'hauria de tenir present per el que fa a les persones i en el seu pes en la economia en general. Actualment no s'entén com un indicador més o formar part d'algun indicador actual, com per exemple el PIB. Podem veure l'impacte d'aquests en el gràfic adjunt, fet de l'autora Sandra Ezquerra, dins de la Càtedra de la Unesco Dones, Desenvolupament i Cultura. Curs transformem la economia (2019). On es pot veure l'impacte que tindrien aquestes dades en el càlcul del PIB de tres països de la UE:

I no solament tenir en compte els treballs que serveixen per a produir econòmicament sinó també a les tasques preparatòries de la futura mà d'obra del sistema.

Seguint amb el mateix exemple que l'autora Marçal, l'autora Battacharya (2019), modifica aquesta pregunta, i configura: Qui ensenya la mestra? i li dirigeix la pregunta al marxisme, al qual li pregunta de nou, si la feina de les treballadores produeix tota la riquesa de la societat, qui produeix la treballadora? Tornant a plantejar les situacions citades prèvies al assistir al lloc de treball, i sumant altres com: No ha produït la treballadora, també, l'educació que va rebre a la escola, en el sentit que l'ha convertit en apte per al treball? I el sistema de transport públic que cada dia la dur al seu lloc de feina? O les zones d'esbarjo que li permeten regenerar-se i tornar a la feina?

Després d'analitzar com és la situació en les entitats i veure la distribució de llocs de treball i el repartiment de tasques en les formacions, voldria entrellagar-ho amb l'estudi realitzat per Sandra Ezquerra (2018). La fotografia que ens hem realitzat, si la mirem amb la obtinguda en l'estudi abans comentat, obtindrem que el fet que la majoria de persones que ocupen la ESS siguin dones, i les conseqüències que pot tenir si seguim reproduint els mateix sistema econòmic que fins ara. Gràfic 17.

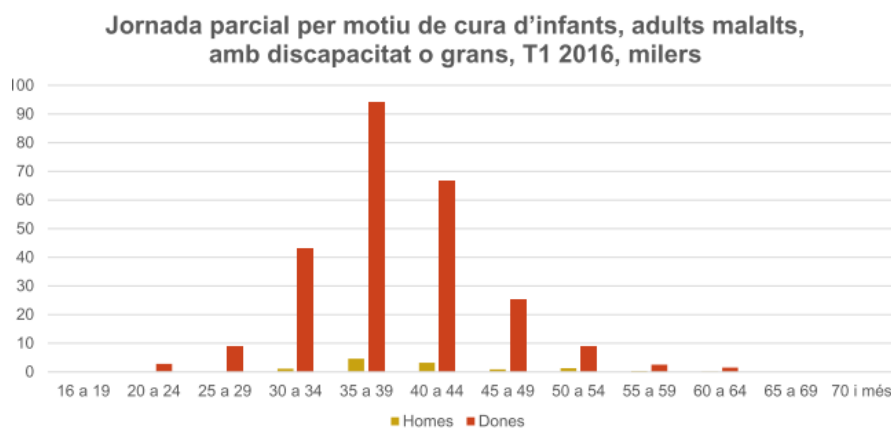

Gràfic 17

Font: Curs d'Economia Transformadora 2019. Sandra Ezquerra

Aquí podem veure com es dones tenen percentatges més alts de jornades parcials envers els homes. Fet que d'entrada ja al llarg de la seva vida laboral obtenen menys ingressos per la part del treball productiu.

Si entrem en detall en el motiu de les jornades parcials fruit de la cura d'infants, adults malalts, amb discapacitat, o grans, l'estudi ha obtingut els següents resultats globals. Per distribució d'edats i de gènere, veiem que l'impacte està entre els 30 i els 49 anys, afectant això als ingressos actuals i futurs de les treballadores amb jornades parcials. Gràfic 18

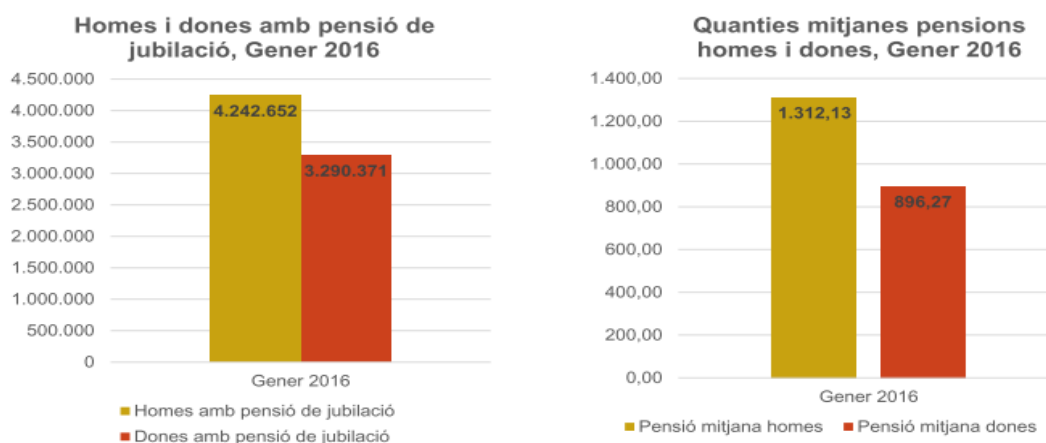

Gràfic 18

Font: Curs d'Economia Transformadora 2019. Sandra Ezquerria

Així doncs si les dones veuen minvats els seus ingressos presents i futurs, ja que al cotitzar menys import durant la seva vida laboral aquestes el dia de demà rebran una pensió inferior tal i com ens demostra l'estudi que estem agafant de referència.

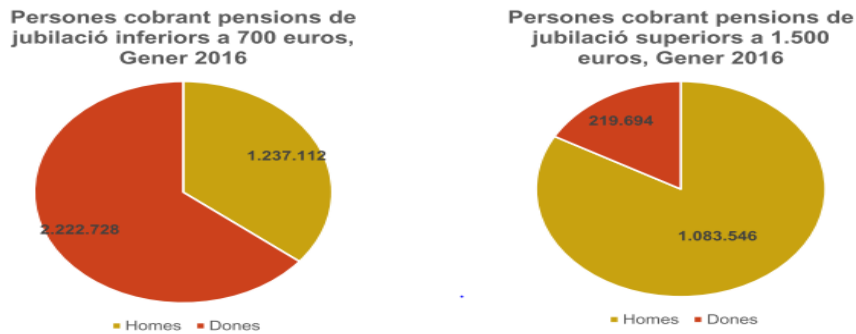
En els gràfics adjunts podem comprovar el nombre d'homes i el de dones que perceben una pensió de jubilació. Veiem que quasi bé 1.000.000 més d'homes que de dones tenen accés a aquestes (també hem de tenir present que les persones que estan perceben pensió van viure un moment socioeconòmic diferent a l'actual a nivell d'accés laboral i repartiment de tasques reproductives). Però això ens indica, que dels dos gèneres, el femení és el repercutit en aquest sentit. I si ja entrem en els imports que reben per aquestes, veiem com les dones obtenen una pensió inferior de mitjana de 300 euros menys al mes. Un cop més la diferència és a favor del gènere masculí. Precaritzant de nou la situació de les dones respecte els homes en funció de les seves pensions. Gràfic 19.

Gràfic 19

Font: Curs d'Economia Transformadora 2019. Sandra Ezquerria

I com ens reflecteix el gràfic 20, quan parlem d'imports, és quan trobem la realitat de ple, les dones perceben les pensions d'import inferior a 700 euros i els homes les superiors als 1500 euros. Fruit de les seves bases de cotització.

Gràfic 20

Font: Curs d'Economia Transformadora 2019. Sandra Ezquerro

I és a partir d'aquesta lectura numèrica, d'ambdós estudis i situant-nos en el context politicosocioeconòmic actual, hem de intentar trobar diferents maneres a través de les organitzacions per tal de revertir aquesta situació i anar-ho enfocant cap un paradigma canviant, el qual pugui traslladar aquestes sinergies al sistema actual, i poder avançar cap a un canvi real del sistema econòmic dominant que ha fracassat. Després de la darrera crisi econòmica financera i de valors a nivell global, i veient que el canvi no vindrà per l'altre costat, ens el contrari, la predicció per els propers anys és de precarietat social. S'ha d'aprofitar el teixit i la xarxa que han estat desenvolupant les entitats de la ESS, a través de les diferents dimensions d'actuació, i anar incorporant pràctiques en el seu dia a dia que realment tinguin en compte a les persones i que aquestes són al centre de qualsevol activitat que es dugui a terme dins i fora de les organitzacions.

La ESS ha tingut la capacitat d'anar sumant cada vegada més persones involucrades en ella, cada una promoguda per diferents circumstàncies o necessitats degut a la gran diversitat de causes, però totes elles comparteixen una sèrie de valors. En la situació actual la ESS ha de ser el cistell on trobem les diferents solucions que les organitzacions donin a les necessitats que la societat té enmig d'una situació on el valor de les seves vides fora del sistema productiu és invisibilitzat i solament quantificat amb un salari precari, lligat a unes lleis laborals modificades amb clàusules abusives. Aquestes situacions provoquen desigualtats que no s'han de convertir en part del sistema sinó que han de fer florir noves respostes socials.

I aquí és on la ESS ha de veure que aquestes iniciatives s'han de fer des d'un punt de vista de canvi, de transformació, que no es pot fer des de un prisma mercantilista alternatiu, sinó repetim els mateixos patrons actuals. I el canvi, es queda en estàtic.

Per tant, la ESS ha de recollir totes les iniciatives amb caire social. I aquí m'agradaria puntualitzar, que el caire social, ha de ser des del valor de la solidaritat, no de la caritat o l'altruisme, és a dir de mà a mà, no de dalt cap a baix. I penso que hem de recuperar el lema, la solidaritat és la nostra millor arma.

El manifest feminista (Fraser, Battacharya i Arruza, 2019) intenta il·lustrar-nos amb diferents tesis a tenir en compte a la hora d'afrontar aquesta transformació del context general, de d'un punt de vista de l'universalisme que pren forma i contingut a partir de múltiples lluites des de baix.

Elles ens comenten l'important paper que estan tenint les darreres vagues feministes arreu del món. Les vaguistes han revifat les arrels històriques gairebé oblidades de la commemoració, procedents del feminisme obrer i socialista, lluitant per els drets de la classe treballadora i la justícia social.

Aquesta nova onada democratitza les vagues i n'expandeix l'abast, sobretot pel fet d'eixamplar la idea mateixa del que es considera treball. En negar-se a limitar aquesta categoria al treball assalariat,

l'activisme també inclou la retirada del treball domèstic, el sexe i els somriures. En fer visible el paper indispensable que té en la societat capitalista el treball no remunerat i assignat a un gènere, insta a fixar-se en activitats de les quals el capital es beneficia, però per les que no paga.

I és aquí on les persones membres de les organitzacions han de realitzar reflexions conjuntes i demandes socials col·lectives tenint en compte les seves necessitats a nivell individual, d'organització, de col·lectiu o de societat, basant-se en els principis i valors cooperatius.

Recentment, investigadores de la UVic-UCC han analitzat l'impacte que la crisi econòmica iniciada el 2008 ha tingut en la vida de les dones a Catalunya, així com les estratègies que aquestes han adoptat per adaptar-se a la nova situació des d'un paradigma econòmic alternatiu: l'Economia Social i Solidària (ESS). Aquests han estat els dos objectius del projecte "Crisis i alternatives en femení", finançat per un ajut RecerCaixa de la Fundació Bancària "la Caixa", que ara acaba de finalitzar.

La investigació l'ha liderat Sandra Ezquerro, directora de la càtedra UNESCO Dones, desenvolupament i cultures, sota el paraigua del grup de recerca Societats, Polítiques i Comunitats Inclusives (SoPCI) coordinat per ella mateixa. El projecte també ha comptat amb la co-direcció de Marta Rivera, directora de la Càtedra d'Agroecologia i Sistemes Alimentaris, i dels investigadors Anna Pérez-Quintana, Rosa Binimelis, Elba S. Mansilla, Víctor Ginesta i Marina Di Masso.

Aquest n'és el resum que han publicat:

La seva recerca ha partit de l'anàlisi de bibliografia i dades estadístiques i de 49 entrevistes a dones, vinculades o no a l'Economia Social i Solidària, i a informants clau del sector, com ara ateneus cooperatius i finances ètiques, de diferents àmbits territorials, rurals i urbans, i de diferents sectors professionals, com les cures i l'atenció a les persones, l'agroecologia, l'habitatge i la creació de xarxes i comunitat. Tot plegat sota el marc conceptual de l'economia feminista "per abordar la complexitat de la vida socioeconòmica de les dones posant en diàleg les dimensions productiva i reproductiva de l'economia, un enfocament molt diferent del que s'ha fet tradicionalment en ciència econòmica", segons explica Sandra Ezquerro.

El projecte identifica diferents impactes de la crisi econòmica en les dones en relació al treball, sigui remunerat o no. En primer lloc, detecta la seva major dificultat en comparació amb els homes per sortir de la recessió i restablir la seva situació laboral i econòmica prèvia. En segon lloc, la càrrega total de treball de les dones, sigui remunerat o no, s'ha vist incrementada en molts casos per motius diversos, com la seva incorporació al mercat laboral per compensar la reducció d'ingressos familiars o la necessitat de tornar a assumir determinades tasques de cura que anteriorment les famílies havien externalitzat. Al mateix temps, no es detecta que els homes hagin assolit una major responsabilitat a la llar.

La recerca també es pregunta quines respostes han generat les dones, des d'un paradigma econòmic alternatiu, per adaptar-se i fer front al context de crisi, i se centra en la seva entrada en projectes d'Economia Social i Solidària, com ara cooperatives, sindicats, grups de criança o de consum i associacions. En primer lloc, identifica desigualtats d'accés a l'Economia Social i Solidària de les dones en funció del seu nivell socioeconòmic, el nivell formatiu, l'origen o les responsabilitats familiars.

En segon lloc, la necessitat de destinar més temps a l'activitat econòmica per tirar endavant el projecte es tradueix en una renúncia al temps propi i familiar i, per tant, en un augment de la precarietat vital. Les investigadores parlen d'una "contradicció entre el discurs de moltes dones entrevistades, que

reivindiquen posar la vida al centre i la realitat de la seva pràctica quotidiana, que suposa un alt nivell de sobre implicació en el projecte professional”. En molts casos aquestes dones segueixen vivint situacions de precarietat laboral, que sovint “justifiquen al·legant una compensació a nivell ideològic i una satisfacció personal”.

Per últim, el projecte entén l’apoderament individual i col·lectiu d’aquestes dones com un dels principals beneficis identificats per les entrevistades que aposten per entrar en l’Economia Social i Solidària: “guanyen confiança en si mateixes i adquireixen informació i eines per fer front a la seva situació personal, fet que és clau en determinats col·lectius com les dones migrades o amb dificultats d’accés a l’habitatge”, expliquen les investigadores, segons les quals també creen xarxes relacionals de suport mutu dins el grup.

4. Conclusions

Un cop finalitzat l’estudi, podem afirmar amb més seguretat que la Economia Social i Solidària a Catalunya esta repetint els mateixos rols de gènere que es reproduïxen en el sistema neoliberal.

Malgrat viure en un territori on existeixen lleis que reconeixen la igualtat formal, un cop entrem a dins de les organitzacions, veiem que les dones segueixen sent invisibilitzades i poc reconegudes en les seves tasques dins d’aquestes.

Tot i ser la mà d’obra majoritària de les entitats i tenir un pes més important en els càrrecs de responsabilitat, hem vist com en les tasques de decisió i de representació, el gènere masculí segueix estant per davant d’elles.

Hem vist que a la hora de invertir capital, és a dir referent a les aportacions de les persones sòcies, hem vist com ells segueixen dominant en aquest sentit, essent major el nombre de socis que de sòcies de les entitats. Quan hem entrat en detall hem vist que aquest valor ve influenciat pel pes de les cooperatives i les societats laborals, ja que amb el cas de les associacions / fundacions no hem vist aquest comportament. Així doncs podem concloure que les dones tenen pitjor accés a noves formes d’autocupar-se, degut a un motiu econòmic, que potser no els permet generar aquestes oportunitats. Així com han conclòs les companyes del darrer estudi esmentat, a més a més del nivell econòmic, hem de tenir present el nivell formatiu, l’origen o les responsabilitats familiars d’aquestes dones.

Per el que fa a la participació en l’elaboració del pla de gestió, el comportament interior es repeteix. En conjunt global, són les dones les que tenen més pes a la hora d’elaborar el pla de gestió, però al entrar en detall hem vist com les cooperatives i les empreses laborals segueixen un comportament totalment en direcció contrària, tenint més pes el gènere masculí.

Per altra banda, per el que fa a l’aprovació del pla de gestió, es reproduïx el mateix model anterior. En global obtenint una paritat numèrica de 50 a 50 en percentatges, podem veure que al entrar en detall, cooperatives i associacions es comporten de manera diferent. Essent les associacions organitzacions on les dones tenen més pes en l’aprovació d’aquests. En canvi, les cooperatives segueixen el rol de les mercantils, seguint tenint més pes masculí a la hora d’aprovar el pla de gestió.

Hem vist que a nivell participatiu, les dones participen molt més que els homes en les assemblees anuals, tot i tenir en compte que les cooperatives es comporten diferent un cop més.

I quan hem arribat al punt de representativitat, hem vist com aquí, no hi ha diferències entre ambdues classificacions, sinó que aquí les tres dades tractades van en la mateixa direcció. En totes recau major

representació masculina. Aquí hem de tenir present també el paper que té la dona en tots els àmbits de la societat, i potser és degut a aquesta sobrecàrrega de tasques el que fa que en alguns moments de la seva trajectòria, decideixin fer un pas al costat i dedicar-se a les tasques que volen. Sino arribem als punts de precarització vital.

Així doncs, podem concloure que malgrat que la major part de les persones que formen les entitats de la Economia Social i Solidària, són dones, a la hora d'elaborar i decidir els plans de gestió, ells tenen més veu, igual que a la hora de representar aquestes entitats, la cara visible és la dels homes.

Així doncs, un cop fet l'anàlisi el que preteníem era fer un enfocament de la situació si realment volem que la ESS sigui una economia transformadora, ha de deixar de reproduir aquestes distribucions de tasques i de rols en les entitats. Ja que sinó no és transformadora. Ha de ser des d'aquesta paraula i amb els valors d'aquesta que la ESS ha de sumar per tal de ser la llavor del canvi del sistema.

Hem pogut veure amb altres estudis realitzats quin és l'impacte negatiu en les dones després de ser la part de la societat que ocupa les tasques reproductives que no són reconegudes dins de la economia convencional a la hora de tenir en compte tots els impactes. Hem vist com al llarg de les seves vides aquestes es dediquen a les tasques de cures i realitzant les jornades parcials, i com això repercuteix en el seu nivell econòmic en el moment de la jubilació. Donant per fet, que durant la seva vida laboral, també veuen minvats els seus ingressos, degut a les reduccions de jornades per tal de poder tenir cura de familiars.

Amb aquestes conclusions, el que volem deixar en evidència, és que la ESS no serà transformadora sinó es té en compte la perspectiva feminista.

Des d'aquestes iniciatives s'ha de promoure que les entitats avancin cap a millores de conciliació familiar però sense repercutir en les economies de les persones afectades.

Aquí s'obre un ventall a les entitats per tal que siguin creatives a la hora d'oferir polítiques transformadores per tal que les seves treballadores no es vegin afectades per aquestes situacions. Hem vist que segueixen essent elles les que carreguen amb tot el pes de cures a nivell laboral, familiar i comunitari. Una idea, podria ser, realitzar una bossa d'hores entre companyes per tal d'evitar que aquestes situacions de reduccions de jornades afectin a la persona en qüestió, i que es converteixi en una cura col·lectiva. Sabem que aquesta no és la solució per sempre, però d'entrada pot ser la manera per tal que la resta de societat demani els seus drets com a col·lectiu.

Es tracta de petits passos però que ens permetin anar cap a un nou model econòmic, on no només preval el factor treball remunerat, sense tenir en compte tot el que serien les tasques de reproducció, i aquestes no solament són de criança de menors, sinó de tota la sostenibilitat del sistema.

Per altra banda, s'han de fer estudis quantitatius de l'impacte d'aquests treballs no visibilitzats i necessaris per el dia a dia a nivell productiu per tal de poder donar èmfasi a la situació i poder-la revertir.

5. Bibliografia

- 1 -José Luis Monzón y Rafael Chaves, (2017) Comité Económico y Social Europeo Evolución reciente de la economía social en la Unión Europea Estudio realizado por CIRIEC-International – Centre international de recherches et d'informations sur l'économie publique, sociale et coopérative <http://www.ciriec.uliege.be/wp-content/uploads/2018/09/evol-recente-ES-UE-es.pdf>
- 2- Estudi sobre gestió democràtica, transparència, igualtat de gènere i conciliació a les cooperatives de treball (2016)
https://www.cooperativest treball.coop/sites/default/files/materials/estudi_descriptiu.pdf
- 3 - Jordi Garcia Jané. Objectiu: Mercat Social, Revista Nexa, Barcelona 2002
- 4 – Estudi - Diagnosi de les empreses de l'economia social a la Catalunya Central Cooperatives i Societats Laborals Ateneus Cooperatius 16/06/2017 –Resum de l'economia social i cooperativa
- 5 - Informe Mercat Social 2018 - (XES) http://mercatsocial.xes.cat/wp-content/uploads/sites/2/2016/04/informe-mercatsocial-2018_final.pdf
- 6 – Sandra Ezquerro i altres. Crisi i alternatives en femení (2019)
<https://www.uvic.cat/noticies/investigadores-de-la-uvic-ucc-analitzen-com-les-dones-catalanes-fan-front-a-la-crisi-des-de>
- 7- Nancy Fraser, Tithi Battacharya i Cinzia Arruza (2019) Feminisme per al 99 %. Tigre de paper
- 8 – Tithi Bhattacharya (2019) Teoria de la Reproducció Social. Tigre de paper
- 9 – Sandra Ezquerro. Curs Economia Transformadora, Ateneu Cooperatiu Catalunya Central. Maig 2019
- 10 - Elba Mansilla - Joana G. Grenzner - Sílvia Alberich (2014) Femení plural. Les dones a l'economia cooperativa
<https://www.diba.cat/documents/232140/33121638/Femeni+plural.pdf/53c24c81-bf73-4c87-8184-29c27f4b916>

6. Anexos

Annex 1

Cuadro 7.1. Empleo remunerado en cooperativas, mutuas, asociaciones, fundaciones y entidades similares. Unión Europea (2014-2015)

País	Cooperativas y similares	Mutuas	Asociaciones y fundaciones	Total
Austria	70 474	1 576	236 000	308 050
Bélgica	23 904	17 211	362 806	403 921
Bulgaria	53 841	1 169	27 040	82 050
Croacia	2 744	2 123	10 981	15 848
Chipre	3 078	(n/d)	3 906	6 984
República Checa	50 310	5 368	107 243	162 921
Dinamarca	49 552	4 328	105 081	158 961
Estonia	9 850	186	28 000	38 036
Finlandia	93 511	6 594	82 000	182 105
Francia	308 532	136 723	1 927 557	2 372 812
Alemania	860 000	102 119	1 673 861	2 635 980
Grecia	14 983	1 533	101 000	117 516
Hungría	85 682	6 948	142 117	234 747
Irlanda	39 935	455	54 757	95 147
Italia	1 267 603	20 531	635 611	1 923 745
Letonia	440	373	18 528	19 341
Lituania	7 000	332	(n/d)	7 332
Luxemburgo	2 941	406	21 998	25 345
Malta	768	209	1 427	2 404
Países Bajos	126 797	2 860	669 121	798 778
Polonia	235 200	1 900	128 800	365 900
Portugal	24 316	4 896	186 751	215 963
Rumanía	31 573	5 038	99 774	136 385
Eslovaquia	23 799	2 212	25 600	51 611
Eslovenia	3 059	319	7 332	10 710
España	528 000	2 360	828 041	1 358 401
Suecia	57 516	13 908	124 408	195 832
Reino Unido	222 785	65 925	1 406 000	1 694 710
TOTAL EU-28	4 198 193	407 602	9 015 740	13 621 535

Cuadro 7.2. Empleo remunerado en la economía social en proporción al empleo remunerado total. Unión Europea (2014-2015)

País	Empleo en la economía social (A)	Empleo total * (B)	% A / B
Austria	308 050	4 068 000	7,6 %
Bélgica	403 921	4 499 000	9,0 %
Bulgaria	82 050	2 974 000	2,8 %
Croacia	15 848	1 559 000	1,0 %
Chipre	6 984	350 000	2,0 %
República Checa	162 921	4 934 000	3,3 %
Dinamarca	158 961	2 678 000	5,9 %
Estonia	38 036	613 000	6,2 %
Finlandia	182 105	2 368 000	7,7 %
Francia	2 372 812	26 118 000	9,1 %
Alemania	2 635 980	39 176 000	6,7 %
Grecia	117 516	3 548 000	3,3 %
Hungría	234 747	4 176 000	5,6 %
Irlanda	95 147	1 899 000	5,0 %
Italia	1 923 745	21 973 000	8,8 %
Letonia	19 341	868 000	2,2 %
Lituania	7 332	1 301 000	0,6 %
Luxemburgo	25 345	255 000	9,9 %
Malta	2 404	182 000	1,3 %
Países Bajos	798 778	8 115 000	9,8 %
Polonia	365 900	15 812 000	2,3 %
Portugal	215 963	4 309 000	5,0 %
Rumanía	136 385	8 235 000	1,7 %
Eslovaquia	51 611	2 405 000	2,1 %
Eslovenia	10 710	902 000	1,2 %
España	1 358 401	17 717 000	7,7 %
Suecia	195 832	4 660 000	4,2 %
Reino Unido	1 694 710	30 028 000	5,6 %
TOTAL EU-28	13 621 535	215 722 000	6,3 %

* Empleo remunerado, entre 15 y 65 años de edad, Eurostat, 2015.

Cuadro 7.3. Evolución del empleo remunerado en la economía social en Europa

País	Empleo en la economía social			$\Delta\%$ 2010-2015
	2002/2003	2009/2010	2014/2015	
Austria	260 145	233 528	308 050	31,9 %
Bélgica	279 611	462 541	403 921	-12,7 %
Bulgaria	(n/d)	121 300	82 050	-32,4 %
Croacia	(n/d)	9 084	15 848	74,5 %
Chipre	4 491	5 067	6 984	37,8 %
República Checa	165 221	160 086	162 921	1,8 %
Dinamarca	160 764	195 486	158 961	-18,7 %
Estonia	23 250	37 850	38 036	0,5 %
Finlandia	175 397	187 200	182 105	-2,7 %
Francia	1 985 150	2 318 544	2 372 812	2,3 %
Alemania	2 031 837	2 458 584	2 635 980	7,2 %
Grecia	69 834	117 123	117 516	0,3 %
Hungría	75 669	178 210	234 747	31,7 %
Irlanda	155 306	98 735	95 147	-3,6 %
Italia	1 336 413	2 228 010	1 923 745	-13,7 %
Letonia	300	440	19 341	(n/p)
Lituania	7 700	8 971	7 332	-18,3 %
Luxemburgo	7 248	16 114	25 345	57,3 %
Malta	238	1 677	2 404	43,4 %
Países Bajos	772 110	856 054	798 778	-6,7 %
Polonia	529 179	592 800	365 900	-38,3 %
Portugal	210 950	251 098	215 963	-14,0 %
Rumanía	(n/d)	163 354	136 385	-16,5 %
Eslovaquia	98 212	44 906	51 611	14,9 %
Eslovenia	4 671	7 094	10 710	51,0 %
España	872 214	1 243 153	1 358 401	9,3 %
Suecia	205 697	507 209	195 832	-61,4 %
Reino Unido	1 711 276	1 633 000	1 694 710	3,8 %
TOTAL EU-28	11 142 883	14 137 218	13 621 535	-3,6 %

Fuente: CIRIEC/CESE

(n/d) no disponible; (n/p) no pertinente

Cuadro 7.4. Evolución del empleo remunerado en la economía social en Europa (desglosado por grupo de entidades de la economía social)

País	Empleos en 2002/2003		Empleos en 2009/2010		Empleos en 2014/2015		Δ% 2010-2015	
	Cooperativas	Asociaciones y fundaciones	Cooperativas	Asociaciones y fundaciones	Cooperativas	Asociaciones y fundaciones	Cooperativas	Asociaciones y fundaciones
Austria	62 145	190 000	61 999	170 113	70 474	236 000	13,7 %	38,7 %
Bélgica	17 047	249 700	13 547	437 020	23 904	362 806	76,5 %	-17,0 %
Bulgaria	(n/d)	(n/d)	41 300	80 000	53 841	27 040	30,4 %	-66,2 %
Croacia	(n/d)	(n/d)	3 565	3 950	2 744	10 981	-23,0 %	178,0 %
Chipre	4 491	(n/d)	5 067	(n/d)	3 078	3 906	-39,3 %	(n/d)
República Checa	90 874	74 200	58 178	96 229	50 310	107 243	-13,5 %	11,4 %
Dinamarca	39 107	120 657	70 757	120 657	49 552	105 081	-30,0 %	-12,9 %
Estonia	15 250	8 000	9 850	28 000	9 850	28 000	0,0 %	0,0 %
Finlandia	95 000	74 992	94 100	84 600	93 511	82 000	-0,6 %	-3,1 %
Francia	439 720	1 435 330	320 822	1 869 012	308 532	1 927 557	-3,8 %	3,1 %
Alemania	466 900	1 414 937	830 258	1 541 829	860 000	1 673 861	3,6 %	8,6 %
Grecia	12 345	57 000	14 983	101 000	14 983	101 000	0,0 %	0,0 %
Hungría	42 787	32 882	85 682	85 852	85 682	142 117	0,0 %	65,5 %
Irlanda	35 992	118 664	43 328	54 757	39 935	54 757	-7,8 %	0,0 %
Italia	837 024	499 389	1 128 381	1 099 629	1 267 603	635 611	12,3 %	-42,2 %
Letonia	300	(n/d)	440	(n/d)	440	18 528	0,0 %	(n/d)
Lituania	7 700	(n/d)	8 971	(n/d)	7 000	(n/d)	-22,0 %	(n/d)
Luxemburgo	748	6 500	1 933	14 181	2 941	21 998	52,1 %	55,1 %
Malta	238	(n/d)	250	1 427	768	1 427	207,2 %	0,0 %
Países Bajos	110 710	661 400	184 053	669 121	126 797	669 121	-31,1 %	0,0 %
Polonia	469 179	60 000	400 000	190 000	235 200	128 800	-41,2 %	-32,2 %
Portugal	51 000	159 950	51 391	194 207	24 316	186 751	-52,7 %	-3,8 %
Rumania	(n/d)	(n/d)	34 373	109 982	31 573	99 774	-8,1 %	-9,3 %
Eslovaquia	82 012	16 200	26 090	16 658	23 779	25 600	-8,9 %	53,7 %
Eslovenia	4 401	(n/d)	3 428	3 190	3 059	7 332	-10,8 %	129,8 %
España	488 606	380 060	646 397	588 056	528 000	828 041	-18,3 %	40,8 %
Suecia	99 500	95 197	176 816	314 568	57 516	124 408	-67,5 %	-60,5 %
Reino Unido	190 458	1 473 000	236 000	1 347 000	222 785	1 406 000	-5,6 %	4,4 %
TOTAL EU-28	3 663 534	7 128 058	4 551 959	9 221 038	4 198 173	9 015 740	-7,8 %	-2,2 %

Cuadro 7.5. Voluntarios en Europa

País	% de la población adulta voluntaria (1)	% de voluntarios en asociaciones (2)	Voluntarios ETC (3)	Total de voluntarios (4)
Austria	37 %	29 %	331 663	2 000 000
Bélgica	26 %	35 %	84 903	1 165 668
Bulgaria	12 %	12 %	38 710	93 096
Croacia	(n/d)	(n/d)	(n/d)	45 955
Chipre	23 %	(n/d)	(n/d)	24 000
República Checa	23 %	30 %	41 304	1 215 363
Dinamarca	43 %	36 %	110 041	1 477 000
Estonia	30 %	17 %	(n/d)	285 000
Finlandia	39 %	36 %	67 890	1 300 000
Francia	24 %	25 %	935 000	13 200 000
Alemania	34 %	21 %	1 211 474	23 000 000
Grecia	14 %	38 %	7 323	(n/d)
Hungría	22 %	15 %	24 600	412 893
Irlanda	32 %	29 %	78 367	1 570 408
Italia	26 %	24 %	80 600	4 758 622
Letonia	22 %	21 %	(n/d)	de 477.000
Lituania	24 %	12 %	15 673	100 000
Luxemburgo	35 %	30 %	9 537	107 000
Malta	16 %	26 %	1 891	29 956
Países Bajos	57 %	49 %	480 637	5 300 000
Polonia	9 %	12 %	20 473	5 912 500
Portugal	12 %	13 %	67 342	1 040 000
Rumanía	14 %	10 %	49 417	900 000
Eslovaquia	29 %	47 %	1 156	304 094
Eslovenia	34 %	27 %	7 125	96 822
España	15 %	17 %	591 017	1 272 338
Suecia	21 %	54 %	280 062	3 000 000
Reino Unido	23 %	43 %	1 004 228	13 800 000
TOTAL EU-28	26 %	27 %	5 540 433	82 887 715

(1) Fuente: Eurobarómetro/Parlamento Europeo 75.2: Trabajo voluntario (2011).

(2) Porcentaje de la población que trabaja como voluntaria en al menos una asociación, excepto sindicatos y partidos políticos. Fuente: Volunteering in the EU, de GHK (2010). Basado en European Values Study (Bogdan y Mălina Voicu 2003).

(3) ETC: Voluntarios en equivalente a tiempo completo. Fuente: Volunteering in the EU, informe de GHK (2010).

(4) Datos actuales (CIRIEC/CESE, 2017), excepto en el caso de la República Checa (datos de la Oficina de Estadística checa, 2010) y Dinamarca, Estonia, Finlandia, Letonia, Rumanía y Suecia (datos del informe de GHK, 2010).

Mapa 7.1 Empleo remunerado en la economía social en proporción al empleo remunerado total en cada país europeo, %, 2015

Cooperativas y Sociedades Laborales: Número de empresas y trabajadores en situación de alta en la Seguridad Social. Distribución por Comunidades Autónomas a 31/12/09.

	Empresas		Trabajadores	
	Número	%	Número	%
Andalucía	8.469	21,8	74.870	19,4
Aragón	1.345	3,4	8.872	2,3
Asturias	787	2,1	6.449	1,8
Baleares	369	1,0	3.614	0,9
Canarias	848	2,2	8.101	2,1
Cantabria	214	0,5	2.405	0,6
Castilla la Mancha	2.926	7,5	18.717	4,8
Castilla León	2.189	5,7	14.097	3,6
Cataluña	6.416	16,5	47.320	12,2
C. Valenciana	4.057	10,4	57.121	14,8
Extremadura	1.067	2,7	7.986	2,1
Galicia	1.726	4,4	12.037	3,2
Madrid	2.768	7,2	25.064	6,5
Murcia	2.384	6,1	23.040	6,0
Navarra	746	1,9	9.454	2,4
País Vasco	2.342	6,0	64.862	16,8
Rioja (La)	187	0,5	1.724	0,4
Ceuta y Melilla	58	0,1	521	0,1
TOTAL	38.898	100	386.254	100

Fuente: Ministerio de Trabajo e Inmigración. Secretaría General de empleo. Dirección General de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas.

ÁREA SOCIO-LABORAL EVOLUCIÓN DEL EMPLEO COOPERATIVAS Y SOCIEDADES LABORALES

Cooperativas y Sociedades Laborales: Número de empresas y trabajadores en situación de alta en la Seguridad Social. Evolución en el periodo 2000-2009

	Cooperativas	Empleo	Sociedades Laborales	Empleo	Total Empresas	Total Empleo
2000	23.334	269.063	11.935	84.870	35.269	353.933
2001	24.351	277.385	14.318	92.979	38.669	370.364
2002	25.336	284.675	16.855	100.775	42.191	385.450
2003	24.907	319.755	18.407	109.596	43.314	429.351
2004	25.354	308.808	19.393	116.852	44.747	425.660
2005	26.146	313.972	20.279	125.646	46.425	439.618
2006	25.555	317.806	20.266	130.240	45.821	448.046
2007	25.714	317.542	19.737	127.784	45.706	422.968
2008	24.779	311.922	17.650	101.331	42.429	413.253
2009	23.219	298.013	15.679	88.241	38.898	386.254

Fuente: Ministerio de Trabajo e Inmigración. Secretaría General de Empleo. Dirección General de Fomento de la Economía Social y de la Responsabilidad Social de las Empresas.

Distribución porcentual de los trabajadores de Cooperativas y Sociedades Laborales en situación de alta en la Seguridad Social.

	ESPAÑA			
	2005	2006	2007	2008(*)
Varones	61,3%	60,4%	59,2%	59,6%
Mujeres	38,7%	39,6%	40,8%	40,4%
TOTAL	100%	100%	100%	100%
Españoles	92,0%	90,8%	90,4%	90,6%
Extranjeros	8,0%	9,2%	9,6%	9,4%
TOTAL	100%	100%	100%	100%
A tiempo completo	85,0%	85,1%	84,7%	84,7%
A tiempo parcial	15,0%	14,9%	15,3%	15,3%
TOTAL	100%	100%	100%	100%

Datos a 30/06/2008

Fuente: Ministerio de Trabajo e Inmigración. Secretaría General de Empleo. Dirección General de Fomento de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas.

Población ocupada en Cooperativas y Sociedades Laborales respecto a la población ocupada en España (en tanto por mil). Años 2006 y 2007.

SECTOR	Pobl. ocupada en Coop. y Soc. Lab.		Pobl. Ocupada EPA		Coop. y Soc. Lab./EPA (en tanto por mil)	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Sector agrario	46.347	40.544	921.800	905.800	50,3	44,8
Sector industria	101.291	101.718	3.319.800	3.279.100	30,5	31,0
Sector construcción	60.432	55.704	2.623.200	2.693.500	23,0	20,7
Sector servicios	239.976	244.360	13.137.000	13.598.500	18,3	18,0
Todos los sectores	448.171	442.874	20.001.800	20.476.900	22,4	21,6

Fuente: Ministerio de Trabajo e Inmigración. Secretaría General de Empleo. Dirección General de Fomento de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas.

Porcentaje de población ocupada en Cooperativas respecto al conjunto de Cooperativas y Sociedades Laborales en España. Años 2006 y 2007.

SECTOR	Pobl. ocupada en Cooperat.		Pobl. ocupada en Econ. Soc.		Ocup. Coop./Ocup Econ. Soc.	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Todos los sectores	317.806	317.542	448.046	442.326	70,9	71,8

Fuente: Ministerio de Trabajo e Inmigración. Secretaría General de Empleo. Dirección General de Fomento de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas.